

Ѓорѓи ТАНКОВСКИ

ОПШТО ЗА ПРИМЕНАТА НА НАСТАВНИТЕ СРЕДСТВА ВО НАСТАВАТА ПО ИСТОРИЈА

Ни едно суштинско прашање од современата организација од наставата, воопшто, не може да се разгледува надвор од општите рамки на теоретските сознанија, односно надвор од проблемот на содржината, рамките, патиштата, средствата и можностите на сознанието.

Одамна наставата се дефинира како специфичен начин на организиран процес на создавањето на реалноста. Паралелно со научниот и техничко-технолошкиот развој напредуваат и сфаќањата на патиштата на создавањето, а со тоа и сфаќањата за организацијата и обемот на создавањето во процесот на наставата.

Одамна е утврдено дека сетилата се основни канали во процесот на создавањето, во случајов и преку наставата. Оттаму и аксиомата дека принципот на очигледноста е „златно правило на наставата“ (Коменски, Русо, Песталоци, Хербат, Дистервег, Ушински и др.).

Дијалектичко-материјалистичката теорија сите битни функции на сознанието ги набљудува во нивното единство. Оттаму и Лениновата дијалектичка препорака: „Од живо набљудување кон апстрактно мислење, а оттаму кон пракса, тоа е дијалектичкиот пат... на создавањето на објективната стварност“. Секако, овој пат не треба да се применува механички. Живото забележување, најчесто, е појдовен момент во создавањето на објективната стварност, а оттаму и логичниот заклучок за големата улога на наставните средства во процесот на наставата и учењето.

Состојбата што денес ја имаме во однос на опременоста на училиштата со современи наставни средства и нивната примена во наставната пракса, зборува дека на ова прашање сè уште не му е обрнато должното внимание од непосредните реализатори на наставниот процес. И покрај посебното значење на едукативната опрема за ефектите на наставата и учењето, на ова прашање во пракса, да повториме, не му се обрнува доволно внимание. (Примери...!!!).

За наведените состојби во оваа област можат да се наведат следните карактеристики:

1. Потеклото на современата наставна опрема во поголем дел е странско, а тоа создава реални тешкотии во нејзиното одржување и сервисирање. Се чувствува голем недостаток и скапо-тија на резервни делови;

2. Во структурата на постоечката опрема добар дел зафа-каат постари модели, а помалку од најновите, најсовремените;

3. Ако апаратурата, колку толку ја има, сепак нејзината опременост со дидактички материјали, т.е. со носители на ин-формации, со кои овие апарати се „хранат“, не задоволува. Тоа е една од причините што во училиштата скапата опрема недо-волно се користи;

4. Расположливата едукативна опрема не е адекватно сре-дена и подготвена за непречена употреба. Материјалите не се систематизирани, не постои (секаде) картотека со нужни инфор-мации за секој од овие материјали. Најчесто во училиштата не достасуваат уредени и комплетирани: филмотеки, дискотеки, фо-нотеки, дијатеки, фолиотеки, фототеки итн., не се најдени функ-ционални решенија за наставниците и учениците непречено да доаѓаат до овие средства.

За да можат оптимално да се користат машините, апарати-те и изворите на информации и другата опрема, неопходно е да се пристапи кон посовремени решенија во организацијата на училишниот простор и едукативната опрема. Прашањето за сер-висирање и одржување на училишната опрема сè уште е нерешено и предизвикува посебни тешкотии;

5. За да го постигнеме саканиот степен, неопходно е да се интензивираат вложувањата во училишната опрема. Исто така, нужно е и самите училишта да се ориентираат на некои извори на информации, како: дијапозитиви, дијафилмови, филмови, фо-лии за графоскопи и др.

Во снабдувањето на училиштатата со едукативна опрема сè уште не се изменети, односно се застарени педагошките нор-мативи, од што произлегуваат и односите на СИЗ спрема ова прашање. Навистина, последниве години се прават напори за плански и организиран приод во опремувањето на училиштата со средства за работа, но средствата финансиски што се анга-жираат за тоа, сè уште се недостапни. Тоа значи дека недоста-суваат педагошки, економски и други критериуми за современа едукативна опрема на училиштата.

а) Појдовни основи во планирањето на опремата

Во планирањето на опремата на училиштата со современи средства за работа треба да се имаат во предвид:

- тенденциите во развојот на производството на опрема за потребите на современата настава и учење;
- да се познаваат меѓународните и националните стандарди на училишна опрема;
- достигнатото ниво на техничката опременост на наставата во конкретниот случај;
- финансиските можности на училиштето во планираниот период за опрема;
- потребите на современа едукативна опрема во основа да биде на барањето за индивидуализација на наставата и учењето и оспособување на учениците на образование за перманентно учење.

б) Задачите на програмата за опрема на училиштето со средства за наставна работа

Со програмата за опрема, покрај другото треба:

- да се утврди обемот на средствата што ќе се вложат за набавка на опрема;
- да се утврдат приоритетите и динамиката на вложувањето во зависност од потребите и расположливите материјални можности;
- да се обезбеди ефикасност на вложување во опремата, почитувајќи ги педагошките и економските критериуми;
- да се елиминира можната неускладеност меѓу расположливите современи извори на информации и апаратите за нивното пренесување;
- да се надвлее состојбата на претежната застареност на едукативната опрема;
- да се ублажи нееднаквоста во опременоста меѓу селските и градските училишта, меѓу централните (матични) основни училишта и работните единици, меѓу одделенската и предметната настава итн.;
- воведување на опрема заснована на информација и соодветни апарати за нивна трансмисија;
- современа организација на училишниот простор и опремата итн.

Кога станува збор за приоритет во планирањето на опремата, сме дојдени во фаза на развојот кога треба да мислиме и да преземеме активности за воведување на компјутери во училиниците.

в) Визуелни и аудио-визуелни проекциони апарати

Во набавката на овие апарати приоритет треба да им се даде на најсовремените, а во моментот тоа се:

1. Графоскоп со поларизатор и фолио-тека, универзално и современо наставно средство со широка примена. Се интензивира активноста во текот на наставата и учењето.

2. Осум милиметарски нем и тонски кино-проектор со ролни и касети. Овозможуваат светлосно затишување на тонот има и 16 милиметарски, но тие се поскапи.

3. Автоматски аудиовизуелен дијапроектор за дијапозитиви со додаток за дијафилмови што овозможува употреба на дијафилмови и дијапозитиви, озвучени и неозвучени. Треба секоја просторија, во која се организира настава и учење, да се опреми со автоматски аудиовизуелен дијапроектор за дијафилмови и дијапозитиви.

4. Апарати за микро-проеција.

Економските и педагошките причини ја истакнуваат потребата училиштата, покрај микроскопски апарати, да се опремаат и со современи апарати како што се: микропроектори, микроадаптери, стереоскопи и стереопроектори. Сите развиени основни училишта треба да се опремаат со микропроектори, а помалите со микроадаптери, стереопроектори или стереоскопи.

5. Електронски апарати од областа на телевизијата (видео апарати): телевизори во боја и магнетоскопи. Крајна цел треба да биде опремата на секоја училишница со ТВ-апарати во боја. Така се создаваат услови — редовните ТВ-емисии — школски, образовни и други програми, непосредно да се користат или да се снимаат и користат по потреба. Секое матично основно училиште треба да се опреми со два магнетоскопи, од кои едниот треба да биде преносен, како и со комплетна магнетофонска лента.

г) Аудитивни медиуми

Кога се врши опрема на училиштето со аудитивни апарати, односно медиуми, приоритетно место треба да има набавката на радио-касетофон — стерео радио-апарати и лингвистички лаборатории. Секое училиште треба да биде опремено со неколку радио-касетофони, дупликатори за умножување на звучни снимки, фонотека и дискотека.

д) Систем на респондери

Опременувањето на училиштето со респоденски систем (со комуникатор) треба да биде во потесниот круг на приоритетни задачи, зашто со овој систем се обезбедува висок степен на комуницирање на релацијата наставник — ученик и обратно. Ориентацијата треба да биде на респоденски систем со повисоки технички можности, на оние кои се компитабилни со останатите елементи на електронски специјализирана училишница.

г) Училишни микросметачи

Време е сите полни училишта да планираат набавка на микро-компјутери. Во моментот само во неколку училишта ваква опрема е набавена. Реалната потреба за тоа е стасана. Во време, кога поединци се снабдуваат со нив, училиштата не смеат да стојат настрана.

Со фото-лабораторија и соодветна опрема за неа (каде нема), училиштата, исто така, треба да бидат опремени.

е) Извори на информации

Истакнати приоритети во опремувањето на училиштата со соодветни визуелни, аудитивни и аудивизуелни медијатори, како и со мулти-медиски системи, претпоставуваат истовремено опремување на училиштата со соодветни извори на информации. Затоа е нужно, паралелно и плански, да се набавуваат и современи извори на информации. Во прв ред, тоа се однесува на средствата како што се: магнетофонски ленти за обични и касетни магнетофони, грамофонски плочи за обични и стерео грамофони, дијапозитиви, дијафилмови (неми и озвучени) 16-милиметарски филмови — звучни и неми, поларизирани фолии за графоскоп, супер 8 мм филмови — звучни и неми, ТВ-касети со видео-ленти, збирки на фотоси и др.

Овие средства треба да се организираат во училиштата, во медиотеките и во училниците (во кабинетите), во форма на посебни збирки, да се распоредат по теми и наставни области, да се опремаат со соодветна картотека што би содржела неопходни информации за секоја од нив. Така, во секое училиште би се формирале збирки, како што се: ФОТОТЕКА- ДИЈАТЕКА, ФОЛИОТЕКА, ДИСКОТЕКА, МАГНЕТОТЕКА, ФИЛМОТЕКА, БИБЛИОТЕКА итн.

Имајќи го предвид значењето на општите наставни средства, како и потребата тие стално да му бидат при рака на наставникот, треба да се настојува:

— секоја специјализирана училница (се треба да биде специјализирана) да се опреми со телевизиски апарат, графоскоп, дијапроектор, кинопроектор, 8 мм и радио касетофон;

— во сите училишта медијатеките треба да се опремаат со сите овие и други ауди-визуелни апарати кои се предвидени со нормативите и за кои има потреба, вклучувајќи го и системот на репродуктивната телевизија, микросметачите и др. Овие планови можат да бидат реализирани во едно среднорочие и со една програмирана динамика.

ж) Мултимедиски системи

Во приоритетите на натамошното опремање на училиштата со средствата за работа треба да влезат и таканаречените мултимедиски системи, а во прв ред повеќеизворни склопови (мултимедиум пакети), односно со ресурси за учење. Треба да се работи на опремање на училиштата (на училишните медиотеки и специјализираните училиници), во прв ред со склоповите со кои управуваат наставниците. Овде станува збор за следните севкупности:

а) *текстуални материјали*: учебници, работни тетратки, кратки монографии, низа задачи од објективен вид, збирки задачи за вежбање, збирки на тестови, програмирани материјали и др.;

б) *визуелни материјали*: слики, дијапозитиви, дијафилмови, поларизирани фолии и др., апликации за магнетограф и др.;

в) *аудитивни извори*: магнетофонски ленти, грамофонски плочи;

г) *аудиовизуелни извори*: озвучени дијапозитиви и дијафилмови, супер 8 мм филмови и сл.;

д) останати (други) наставни средства, техничка опрема на помагалата и друго.

Повеќеизворните склопови се составени од меѓусебно, функционално поврзани, комплементарни и со наставната програма усогласени извори на информации кои сукцесивно се вклучуваат во наставниот процес, зависно од улогата што им е наменета.

Покрај медијските патеки, со чија примена управуваат наставниците и кои се однесуваат на наставните предмети во целост, нужно е да се предвиди изработка и опрема на училиштата со мултимедијски пакети наменети за самостојна работа на учениците — работа во парови, во групи и за индивидуална работа, кои опфаќаат одделни теми. Овие пакети можат да се изработуваат во училиштата, а догледно и сервиски од производителите на наставни средства и опрема.

З А К Л У Ч О К:

— планирање на опремувањето и програмирање на финансиските средства;

— утврдување на динамика во набавката на опремата;

— средување и систематизација на опремата;

— совладување на техниката на ракувањето;

— планирање на употребата;

— совладување на методиката на употребата.

ИЗВОД
НА ИЛУСТРАЦИИ ОД УЧЕБНИКОТ, ЗА V ОДДЕЛЕНИЕ КОИ
НАСТАВНИКОТ МОЖЕ ДА ГИ КОРИСТИ ВО ЗГОЛЕМЕН
РАЗМЕР

а) С л и к и:

1. Првобитниот човек (човек-мајмун) и космонаут (стр. 3)
2. Орудие и оружје од времето на делканиот камен (стр. 16)
3. Наколно живеалиште (стр. 20).
4. Клинесто, хиероглифско и гласовно писмо (стр. 45)

б) Г р а ф и к о н и:

1. Ленти на времето (стр. 7)
2. Времестоењето на робовладетелските држави во Месопотамија, Египет, Кина и Индија (стр. 47)
3. Временска лента за историјата на Грците (стр. 85)
4. Временска лента на предисториското време и стариот век (стр. 133).

в) К а р т и:

1. Главни наоѓалишта од предисториско време во нашата земја (стр. 25:.
2. Карта на Стар Исток (стр. 32).
3. Исток и Запад околу 2000 год. пред нашата ера (стр. 49).
4. Доселување на Грците (стр. 50).
5. Грчки држави (стр. 55).
6. Грчка колонизација (стр. 57).
7. Персиски држави (стр. 62).
8. Македонија во времето на Филип II (стр. 73).
9. Освојувањата на Александар Македонски (стр. 77).
10. Стар Исток и Европа во IV век пред нашата ера (стр 86)
11. Апенински Полуостров (стр. 87).
12. Римските освојувања (стр. 94).
13. Спартаковиот пат (стр. 102).
14. Поделеното римско царство (стр. 109).
15. Правци на грчкото влијание во нашата земја (стр. 112).
16. Римски провинции на Балканскиот Полуостров и во Подунавјето (стр. 14).
17. СР Македонија во праисториско и античко време (стр. 130).

Да сугерираме — предложените илустрации од учебникот, наставникот, сам или со посебни за тоа членови од историската секција, може да ги прецрта, секоја на половина табак хамерхартија, и да ги чува во плик-касети, со соодветна димензија и тоа три: за сликите, графиконите и картите. Касетите би биле од горе отворени, за ставање и вадење на илустрациите, со алка,

а од предната страна отворени и обложени само со една четвртеста рамка, која само ќе гипридр жува илустрациите, а онаа што се планира да се користи, се става прва и може до маргините целосно да се гледа.

ПРЕГЛЕД

на илустрациите од учебникот по историја за V одделение
по наставни теми и наставни содржини

ТЕМИ	Наставни содржини	Број на илустрации	Број на слики	Графи-кони	Скици	Карти
I	1.	1	1	—	—	—
	2.	5	3	1	1	—
II	1.	9	9	—	—	—
	2.	11	11	—	—	—
	3.	3	3	—	—	—
	4.	8	7	—	—	1
	Тематско утврдување	2	1	1	—	—
III	1.	6	4	—	—	2
	2.	10	10	—	—	—
	3.	14	14	—	—	—
	Тематско утврдување	2	—	1	—	1
IV	1.	10	8	—	—	2
	2.	9	7	—	—	2
	3.	8	8	—	—	—
	4.	6	5	—	—	1
	5.	8	8	—	—	—
	Тематско утврдување	2	2	—	—	—
V	1.	6	5	—	—	1
	2.	6	5	—	—	1
	3.	7	7	—	—	—
VI	1.	10	8	—	—	2
	2.	8	7	—	—	1
	3.	11	10	—	—	1
	4.	10	9	—	—	1
	5.	3	2	—	—	1
	6.	7	6	—	—	1
	7.	4	4	—	—	—
	8.	11	11	—	—	—
	Тематско утврдување	3	1	1	—	1
Тематско утврдување	1	—	—	—	—	
ВКУПНО:		201	176	4	1	20

Доколку наставникот располага со графоскоп и желба за негова примена, тогаш со помош на фолија, од нужна димензија, и соодветна боја на фломастери, ќе ги прецрта илустрациите и согласно со планирањето ќе ги употребува. И во овој случај се нужни касети, се разбира, од помала димензија, за сместување и чување на илустрациите. Разбирливо, и во двата случаи (примери), на секоја касета видливо и читливо треба да се залепи список на илустрациите сместени во секоја од нив.